

НАПРЯМ 10. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Гальцова О. В.

аспірант

*Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Станіслав
м. Харків, Україна*

ПРИНЦИП ПОВАГИ ДО ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА У ЗАКОНОДАВСТВІ ІНШИХ КРАЇН

1. Стаття 1 Основного Закону визнає, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Одним із основоположних завдань правової держави є верховенство права, всебічний захист прав і свобод кожної людини, а також створення надійного механізму захисту її прав. Після проголошення незалежності України у її законодавстві існувало чимало проблем у сфері захисту прав та свобод людини, у тому числі і засуджених осіб: вони були неадекватно захищені, а також був відсутній механізм їх захисту та реалізації, що не відповідало міжнародним стандартам, зокрема, Ради Європи.

2. Бажання України вступити в міжнародні об'єднання та стати повноцінним членом різноманітних міжнародних організацій, на думку багатьох фахівців з галузі конституційного, міжнародного, кримінально-виконавчого права обумовили необхідність привести національне законодавство, у тому числі і кримінально-виконавче та інші нормативно-правові акти в сфері захисту прав людини до кращих міжнародних стандартів [4, с. 80]. Як зазначають вчені галузі кримінально-виконавчого права, цьому процесу сприяли також і зміни, що відбулися в економічному, політичному і соціальному житті нашого суспільства, які вказали на необхідність вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства та кримінально-виконавчої системи, яке можливе лише шляхом їх подальшого реформування. Зокрема, було прийнято низку законів, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, які забезпечують діяльність і розвиток системи виконання кримінальних покарань і спрямовані на приведення законодавства у відповідність до Конституції України та інших міжнародних стандартів у сфері захисту прав і свобод людини [13, с. 36], також важливим кроком з боку держави стало прийняття у 2003 р. Кримінального виконавчого кодексу України (далі – КВК України). Отже все це вказує на те, що головною метою процесу реформування вітчизняної кримінально-виконавчої системи та законодавства є перетворення їх у гуманну, демократичну інституцію, яка прагне забезпечення суворого дотримання прав людини при виконанні та відбуванні покарання і повернення суспільству законслухняних, працездатних громадян [1, с. 56].

3. Фахівці з кримінально-виконавчого права визнають, що реформування кримінально-виконавчого законодавства та кримінально-виконавчої системи неможливе без чітких та конкретних заходів, що згадують своє відношення в принципах кримінально-виконавчого законодавства, які сформульовані законодавцем у статті 5 КВК України: невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини, взаємної відповідальності держави і засудженого, диференціації та індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослужного поведінки, поєднання покарання з виправним впливом, участі громадськості в передбачених законом випадках у діяльності органів і установ виконання покарань. Принципи поваги до прав і свобод людини лише у 2010 році був закріплений у КВК України [12], і витікає із ч. 3 ст. 63 Конституції України, яка проголошує, що засуджений користується всіма правами людини й громадянина, за винятком обмежень, визначених законом і установлених вироком суду.

На нашу думку, закріплення зазначеного принципу у кримінально-виконавчому законодавстві (у ст. 5 КВК України) свідчить про прагнення держави забезпечити захист прав засуджених осіб в установах виконання покарань, гуманізацію кримінальних покарань і умов їх відбування, що сприятиме створенню позитивного іміджу України за її межами. На це вказується й у Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах

виконання покарань» [11]. Можна стверджувати, що вказаний принцип займає визначальне місце не тільки у кримінально-виконавчому, але й у національному законодавстві України, а його дотримання при виконанні-відбуванні покарання є головним завданням правової держави.

4. Порівняльно-правовий (компаративістський) метод дослідження кримінально-виконавчого законодавства інших країн дає нам підстави дійти до наступного: термін «кримінально-виконавче законодавство» вживається лише у колишніх радянських республіках (країнах СНД), а в інших країнах замість цього, використовується термін «пенітенціарне законодавство». Пенітенціарне законодавство таких країн складають *Міжнародні стандарти поводження із засудженими*, які ґрунтуються на Загальній Декларації прав людини, Мінімальних стандартах правил поводження із засудженими. Основних принципах поводження із засудженими, Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Європейських пенітенціарних правил, Токійських правил, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та деякі інші. На відміну від пенітенціарного та кримінально-виконавчого законодавства України, у колишніх радянських республіках принцип поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві не закріплено. Наприклад, у Російській Федерації (ст. 8 КВК) [10], Республіки Білорусі (ст. 6 КВК) [8], Казахстану (ст. 6 КВК) [6], Киргизької Республіки (ст. 2 КВК) [7], Вірменії (ст. 3 КВК) [5], Республіки Таджикистан (ст. 3 Кодексу виконання кримінальних покарань) [2], Азербайджанської Республіки (ст. 2 Кодексу про виконання покарань) [3], Республіки Узбекистан (ст. 6 КВК) [9].

Отже закріплення принципу поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві України є необхідною умовою дотримання та забезпечення прав засуджених осіб при виконанні і відбуванні покарань, сприятиме подальшому реформуванню кримінально-виконавчої системи та покращенню умов тримання засуджених, формуванню позитивного іміджу України, а також досягненню мети та завдань кримінально-виконавчого законодавства, які зазначені у ст. 1 КВК України.

Література:

1. Гулак О. Гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародними правовими актами. В контексті оптимізації функціонування кримінально-виконавчих установ // Вісник Прокуратури – 2007. – № 12 (78) – С. 56 – 62.
2. Кодекс виконання кримінальних покарань Республіки Таджикистан [Електронний ресурс] : Режим доступу [http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14345/preview.-](http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14345/preview.-Заголовок з екрана) Заголовок з екрана.
3. Кодекс про виконання покарань Азербайджанської Республіки [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14137.-> Заголовок з екрана.
4. Кондатішина, В.В. Щодо змісту проблем, пов'язаних з впровадженням міжнародного досвіду в кримінально-виконавчу політику України // Бюлетень міністерства юстиції України. – 2012. – № 8 (130). – С. 79 – 85.
5. Кримінально-виконавчий кодекс Вірменії [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?Rgn=19493.- Заголовок з екрана.
6. Кримінально-виконавчий кодекс Казахстану [Електронний ресурс] : // Режим доступу <http://www.zakon.kz/211947-ugolovno-ispolnitelnyj-kodeks.html.-> Заголовок з екрана.
7. Кримінально-виконавчий кодекс Киргизької Республіки [Електронний ресурс] : Режим доступу // http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=230.- Заголовок з екрана.
8. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Білорусі [Електронний ресурс] : // Режим доступу <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0000365&p2={NRPA}.-> Заголовок з екрана.
9. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Узбекистан [Електронний ресурс] : Режим доступу http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug_isp_1.- Заголовок з екрана.
10. Кримінально-виконавчий кодекс Російської Федерації [Електронний ресурс] : // Режим доступу <http://docs.cntd.ru/document/9035522.-> Заголовок з екрана.
11. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарань» [Електронний ресурс] : // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=35231.- Заголовок з екрана.
12. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарання: Закон України від 21.01.2010 р. № 1828-VI (1828-17) // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 12. – Ст. 114.

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРИЧОРНОМОРСЬКА ФУНДАЦІЯ ПРАВА»**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА У ПРОЦЕСІ
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ»**

1-2 березня 2013 р.

**Одеса
2013**

ББК 67.9(4укр)+67.52
УДК 34(477):341
В-36

«Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 1-2 березня 2013 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2013. – 156 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію **«Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні»**. Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, представників судових та інших правозастосовчих органів держави, адвокатів, представників юридичних громадських організацій.

Усі матеріали подаються у авторській редакції.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають позицію організаторів міжнародної науково-практичної конференції **«Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні»**.

ББК 67.9(4укр)+67.52
УДК 34(477):341
В-36